

Primjer obnove: oltar sv. Roka iz kapele na Rokovom perivoju

OTKRIVENA POVEZNICA s crkvom sv. Marka

Hrvatski restauratorski zavod od 2013. do 2015. proveo je konzervatorsko-restauratorske radove kojima je obnovljen oltar sv. Roka te protumačen važan dio povijesti crkve sv. Marka i pobožnosti stanovnika Gradeca

Napisale: **Sena Kulenović i Iva Koci**

Foto: **arhiva Hrvatskog restauratorskog zavoda**

Kapela sv. Roka; foto: N. Oštarijaš, 2013.

Rokov perivoj, brežuljak u središtu Zagreba, bio je tijekom povijesti mjesto kulturne i vjerske razmjene. Ova jedinstvena gradska cjelina, nekada zvana Penezna gorica, tijekom stoljeća pod upravom Gradeca, danas je rezidencijalna četvrt, svjedočanstvo zagrebačke moderne. Današnje ime dobio je po kapeli sv. Roka koju su 1647. sagradili građani Gradeca kao zavjet protiv kuge. Prema predaji, svi su staleži sudjelovali u gradnji, „gospoda senatori i građani obrtnici... svojim rukama su lomili građevno kamenje, što ga dovažahu iz Vrapča ili Gračana, te bi to kamenje slagali i crkvu dizali“, kako je zapisao povjesničar Rudolf Horvat.

Kapelu je 1682. posvetio zagrebački biskup Matija Borković, o čemu svjedoči natpis na drvenoj ploči u brodu kapele. U velikom potresu 1880. kapela je pretrpjela teška oštećenja, a uništeni su i bočni oltari sv. Antuna i sv. Rozalije, darovi zagrebačkih udovica Bare Jazović i gospođe Domjanović. Uz kapelu se nalazilo i groblje na kojem su bili sahranjeni ugledni građani, među ostalima, kompozitor Vatroslav Lisinski i arhitekt Bartol Felbinger. Uredbom Grada groblje je 1877. zatvoreno i premješteno na novo gradsko groblje Mirogoj. U 20. stoljeću kapela je dobila status zaštićenog kulturnog dobra.

U sklopu redovite djelatnosti, Hrvatski

restauratorski zavod je od 2013. do 2015. proveo konzervatorsko-restauratorske radove kojima je obnovljen oltar sv. Roka. Neposredni povod bila je 100. godišnjica Župe sv. Blaža i 260 godina od prvog postavljanja oltara sv. Roka u kapeli istog patrocinja na Rokovom perivoju.

U sklopu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na polikromiji, na predeli oltara otkriven je natpis koji ga povezuje s crkvom sv. Marka na Gornjem gradu i cehom krojača u vrijeme prije radikalne obnove Schmidta i Bolléa: *L[IBER]AE R[EGIA]AE CI[VI]T[AT]IS ANNO 1755. ZAGRABIENS[IS]/ HANC ARAM IN HONOREM SANCTISSIMAE/ TRINITATIS SANCTI IOANNIS BAPTISTAE/ AC EVANGELISTAE CONFRA-TERNITAS CEHE SAR/ TORUM FIERI FECIT (Slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba godine 1755. – Ovaj oltar u čast Presvetog Trojstva, sv. Ivana Krstitelja i evanđelista dao je izraditi ceh krojača.)*

Kanonske vizitacije provedene tijekom 18. stoljeća potvrdile su da se oltar izvorno nalazio u crkvi sv. Marka na Gornjem gradu kao nasljednik ranijeg oltara ceha krojača. Tijekom 17. i 18. stoljeća u crkvi sv. Marka nalazilo se trinaest oltara koje su podizali i o njima brinuli različiti gradski cehovi (krojači, mesari, zlatari itd.). O bogatstvu ceha ovisila je kvaliteta kiparske izrade i polikromije oltara, a ceh krojača bio je jedan od najbogatijih. Upravo su ti koloristički raskošni, pozlačeni i „prekičeni“ barokni oltari crkve sv. Marka bili poticaj biskupu Strossmayeru da pokre-

Oltar sv. Roka prije radova; foto: N. Oštarijaš, 2013.

Oltar sv. Roka poslije radova; foto: G. Tomljenović, 2015.

ne njezinu obnovu u skladu s neoklasičističkim ukusom 19. stoljeća. „Oltari su parodija na službu Božiju“, piše Strossmayer te angažira bečke arhitekta Friedricha von Schmidta i Hermana Bolléa da crkvu obnove u skladu s ukusom vremena.

Cehovski su oltari tada uklonjeni iz crkve sv. Marka. Dio se skulptura danas nalazi u Muzeju grada Zagreba, a jedini u cijelosti sačuvan oltar Obraćanja sv. Pavla smješten je u Hrvatskom povijesnom muzeju. Nakon potresa 1880. oltar Presvetog Trojstva, sv. Ivana Krstitelja i evanđelista postavljen je u kapelu sv. Roka, pri čemu je rekonstruiran za novu funkciju te mu je promijenjen titular.

Prilikom prvog konzervatorsko-restauratorskog pregleda oltara sv. Roka ustanovljeno je značajno oštećenje desne strane, nastalo u požaru 1970-ih godina. Sanacija tih oštećenja bila je poticaj za konzervatorsko-restauratorske radove. Bez obzira na nestručnu prethodnu sanaciju opožarenog dijela, oltar statički nije bio ugrožen. Nove informacije s predele oltara bile su ključne prilikom donošenja odluke o opsegu i vrsti konzervatorsko-restauratorskih radova. U sklopu tehničkih ispitivanja materijala i slojeva polikromacije, različitim je metodama mjerena pH vrijednost površine, kako bi

se mogla primijeniti najsvremenija tehnologija uklanjanja preslika i naknadnih obojenja. Nakon uklanjanja sloja uljnog preslika zatečena kvaliteta izvorne pozlate, posrebnjenja i lazura pokazala se djelom vrhunskog baroknog polikromatora. Arhitektonski dijelovi oltara, koji su najčešće samo obojeni, na oltaru sv. Roka su pozlačeni i posrebnjeni te potom obojeni prozirnim lazurama. Radi se o organskim bojilima, a analize su pokazale da je crvena lazura na retablu dobivena od insekta *Kerria lacca Kerr*.

Zanimljivo je da su susjedi, obitelj pl. Durbešić, nakon požara 1970-ih spasili odbačen opožareni ukrasni element oltara iz kapele i sačuvali ga. Ukrasni je element restauriran i vraćen na oltar. Tijekom restauriranja od velike je pomoći u rekonstrukciji nekadašnjeg izgleda oltara bila i fotografija s vjenčanja obitelji

Natpis na predeli oltara sv. Roka; foto: G. Tomljenović, 2015.

pl. Durbešić u kapeli sv. Roka, na kojoj se jasno vide skulpture koje su nestale nakon požara.

Stolarska i kiparska sanacija drvene konstrukcije i ukrasne rezbarije retabla obavljena je *in situ*. Injektiranjem smola učvršćeni su te sačuvani svi nagoreni i pougljeni dijelovi. Elementi koji su nedostajali izrezbareni su u lipovom drvetu i pričvršćeni na oltar. S obzirom na to da je skulptura sv. Roka djelo majstora iz 19. stoljeća, u niši retabla zadržan je i pejzaž u pozadini sveca iz istog vremena.

Kako bi se podignula svijest o važnosti čuvanja kulturne baštine, Hrvatski restauratorski zavod je tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova organizirao predavanja i radionice za građane, učenike osnovnih i srednjih škola te pripadnike vjerske zajednice.

Otkrićem natpisa na predeli oltara sv. Roka tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova protumačen je važan dio povijesti crkve sv. Marka i pobožnosti stanovnika Gradeca koji nastoje opremiti svoju crkvu raskošnim baroknim inventarom. Restaurirani oltar daje naslutiti vrsnoću majstora rezbara i slikara koji su tijekom 18. stoljeća radili na području Gradeca.